

Asia: VN/37864/2025

Lausuntopyyntö: Arviomuistio työvoimapalveluiden kehittämistarpeista kuntouttavan työtoiminnan uudistamisen yhteydessä

Kehittämisehdotus 1: Uravalmennuksen räätälöinti

Näkemykset uravalmennuksen räätälöintiä koskevista ehdotuksista:

Talentia kannattaa uravalmennukseen panostamista. Jäsenkyselymme perusteella (n=629) sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien työkokemus kertoo, että työttömyys ei vähene sanktioita jakamalla vaan valmentavien ja kuntouttavien palvelujen varmistamisella. Sisällöllisesti on tärkeää painottaa uravalmennuksessa työnhakijoiden työelämävalmiuksien kehittämistä.

Valmennusten sääntelyä on tärkeää tarkentaa siten, että varmistettaisiin erilaisissa elämäntilanteissa olevien mahdollisuus saada valmennusta. Osaamisvaatimuksissa ja palvelupyynnöissä valmennusta tarjoaville tahoille pitäisi korostaa myös haastavissa terveys- ja elämäntilanteissa olevien ihmisten motivointi- ja kohtaamisosaamista.

Arviointimuistiossa todetaan, että työelämävalmiuksien kehittämisessä voi olla tarpeen tehdä yhteistyötä sosiaalipalvelujen kanssa sen varmistamiseksi, että työtön saa tarvittaessa sosiaalipalveluiden tukea arjessa ja työelämässä toimimisen perusvalmiuksien vahvistamiseen. Talentian jäsenkyselyn perusteella tarve kumppanuudelle sosiaalipalvelujen kanssa on välttämätöntä.

Työllisyyspalvelujen ja sosiaalipalvelujen kumppanuutta tulee vaikeuttamaan sosiaalihuoltolain uudistaminen, mikäli työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalvelujen uudistusta valmistelleen alatyöryhmän ehdotukset viedään sellaisenaan sosiaalihuoltolakiin. Kuntouttavan työtoiminnan lain kumoaminen ja työttömyysturvalaissa tarkoitetun työllistymistä edistävän palvelun poistuminen sosiaalihuollon palveluvalikoimasta aktivointisuunnitelmineen, sosiaalisen kuntoutuksen uudistaminen ja näiden korvaaminen uudella sosiaalihuollon palvelulla, joka olisi määrärahasidonnainen, vaikeuttavat mitä todennäköisimmin sosiaalihuollon työskentelymahdollisuuksia myös yhteistyön näkökulmasta.

Kehittämisehdotus 2: Työhönvalmennuksen menetelmien monipuolistaminen

Näkemykset työhönvalmennuksen menetelmien monipuolistamista koskevista ehdotuksista:

Työhönvalmennuksessa ja sen menetelmissä pitää pystyä vastaamaan monipuolisesti työnhakijoiden tarpeisiin. Vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien henkilöiden tarpeita ovat henkilökohtainen tuki työpaikalla, nopea työhön siirtyminen ilman pitkiä valmistautumisaikoja, tuen jatkuvuus työllistymisen jälkeen, työnhaku asiakaslähtöisesti, kuntoutus ja työ rinnakkain peräkkäisyyden sijaan.

Talentia kannattaa tutkittuun tietoon perustuvan IPS-menetelmän (Individual Placement and Support/Sijoita ja valmenna) käyttöönoton laajentamista ja ehdottaa taloudellisia kannustimia hyvinvointialueille ja työllisyysalueille sen käyttöönottamiseksi. Sosiaalialan ammattilaiset kertovat, että IPS todella työllistää eikä vain aktivoi ja se sopii haastavissa elämäntilanteissa oleville työnhakijoille. IPS-mallin pitäisi olla saatavilla kaikille asiakkaille, joilla on halua palkkatyöhön vammasta tai muista terveydellisistä tai sosiaalisista haasteista huolimatta. Toimintamallin levittäminen ja juurruttaminen vaatii markkinointia, kouluttamista ja resursointia kentälle. Tarvitaan myös poliittista tahtoa erityisesti järjestelmän joustavoittamiseksi ("työttömyysturva ei tue IPS:n mukaista joustavaa työn vastaanottamista"). Tällä hetkellä IPS-toimintaa on heikosti saatavilla, sen tunnettuus on matala eikä sitä ole integroitu osaksi perustoimintaa. IPS nousi Talentian kyselyssä (n=629) organisesti suositeltuna mallina esiin ja sitä perusteltiin esimerkiksi työllistymisen ja kuntoutuksen yhdistävänä mallina, johdonmukaisena riittävän pitkäkestoisena tukena ja näyttöön perustuvana vaikuttavana työkaluna.

Kehittämisehdotus 3: Työllistymissuunnitelman rakentaminen palvelukokonaisuudeksi

Näkemykset ehdotuksista työllistymissuunnitelmasta palvelukokonaisuutena:

Erityisesti pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy usein tarpeita ja edellytyksiä, joihin tarvitaan eri ammattilaisten osaamista ja sujuvaa poikkihallinnollista toimintaa. Työttömyyden pitkittymistä voidaan myös ehkäistä panostamalla työttömyyden alkuvaiheessa annettavaan tukeen. Talentia katsoo, että toimivan yhteistyön tavoittelun oltua palvelukokonaisuuksien rakentamisen julkilausuttuna kehittämiskohteena vuosikymmenien ajan ilman merkittäviä saavutuksia, pitäisi alkaa tavoitella eri ammattilaisten ja viranomaisen aitoa kumppanuutta keskenään ja yhdessä työttömän henkilön kanssa. Kyse on käytännön toimeenpanosta, sillä suositukset ovat olemassa, kuten arviointimuistiossa viitattu Sote-yhdyspinnat -työryhmän tuottamat kansalliset suositukset yhdyspintojen rakentamiseksi. Esimerkiksi Ohjaamo-toiminnan aito monialaisuus näyttää mallia käytännön kumppanuudesta työllisyyspalvelujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen, Kelan sekä kolmannen ja yksityisen sektorin kesken.

Kehittämisehdotus 4: Sääntelyn tarkentaminen (kokeilu, valmennus)

Näkemykset sääntelyn tarkentamista koskevista ehdotuksista:

Työkokeilujen osalta sosiaalityöntekijät ja sosionomit kertoivat asiakkaiden tarpeesta saada nykyistä pidempiä työkokeilujaksoja, sillä kuuden kuukauden aika on osoittautunut riittämättömäksi. Omaehtoisin opiskelun mahdollisuuksien parantamista pidetään tärkeänä, samoin kuin

yksilövalmennuksen tehostamista aidosti asiakaslähtöisesti (apua CV:n laatimiseen, työnhakuun, haastatteluihin).

Työttömien valmennuksen sääntelyä on tärkeää tarkentaa siten, että varmistettaisiin erilaisissa elämäntilanteissa olevien mahdollisuus saada valmennusta. Osaamisvaatimuksissa ja palvelupyynnöissä valmennusta tarjoaville tahoille pitäisi korostaa myös haastavissa terveys- ja elämäntilanteissa olevien ihmisten motivointi- ja kohtaamisosaamista.

Kehittämisehdotus 5: Alueellisten yhteistyösopimusten edistäminen

Näkemykset ehdotuksista alueellisten yhteistyösopimusten edistämisestä:

Vastaamme samoin kuin kohdassa 3 eli erityisesti pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy usein tarpeita ja edellytyksiä, joihin tarvitaan eri ammattilaisten osaamista ja sujuvaa poikkihallinnollista toimintaa. Työttömyyden pitkittymistä voidaan myös ehkäistä panostamalla työttömyyden alkuvaiheessa annettavaan tukeen. Talentia katsoo, että toimivan yhteistyön tavoittelun oltua palvelukokonaisuuksien rakentamisen julkilausuttuna kehittämiskohteena vuosikymmenien ajan ilman merkittäviä saavutuksia, pitäisi alkaa tavoitella eri ammattilaisten ja viranomaisten aitoa kumppanuutta keskenään ja yhdessä työttömän henkilön kanssa. Kyse on käytännön toimeenpanosta, sillä suositukset ovat olemassa, kuten arviointimuistiossa viitattu Sote-yhdyspinnat -työryhmän tuottamat kansalliset suositukset yhdyspintojen rakentamiseksi.

Mitä muuta haluatte kertoa tässä yhteydessä?

Muut näkemykset, kommentit ja ehdotukset:

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia kiittää lausuntomahdollisuudesta koskien Työ- ja elinkeinoministeriön arviointimuistiota kuntouttavan työtoiminnan uudistamisen yhteydessä. Talentia edustaa yli 27 000 sosiaalialan ammattihenkilöä, joista moni työskentelee työllisyyspalvelujen ja sosiaalihuollon työllistymistä edistävien palvelujen asiakkaiden tai niitä tarvitsevien ihmisten kanssa joko suoraan tai välillisesti. Talentia toteutti syksyllä 2025 kyselyn kuntouttavan työtoiminnan uudistamisesta, johon vastasi 629 jäsentä.

Talentia ilmaisee vakavan huolensa kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisesta ilman sitä korvaavia työvoimaviranomaisten tai sosiaalihuollon palveluja ja työmuotoja koska muuten pitkäaikaistyöttömiä jätetään tyhjän päälle. Työ- ja elinkeinoministeriön arviointimuistiossa ei sen otsikosta huolimatta ole otettu riittävästi huomioon hallitusohjelman tavoitetta lakkauttaa kuntouttava työtoiminta. Arviointimuistion ollessa lausuntokierroksella, sosiaali- ja terveysministeriön työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalvelujen uudistusta valmistelleen alatyöryhmän ehdotukset valmistuivat. Niiden toteutuminen sellaisinaan tarkoittaisi kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamista ja työttömyysturvalaissa tarkoitetun työllistymistä edistävän palvelun poistamista sosiaalihuollon palveluvalikoimasta aktivointisuunnitelmineen ja velvoittavuuksineen, sosiaalisen kuntoutuksen uudistamista ja näiden korvaamista uudella sosiaalihuollon palvelulla, joka olisi määrärahasidonnainen.

STM:n alatyöryhmä esittää muutoksen seurauksena 10 prosentin kuntouttavan työtoiminnan nykyisistä asiakkaista voivan siirtyä työllisyyspalveluihin, mutta toteaa siihen liittyvän epävarmuuksia. STM:n alatyöryhmä korostaa, että ”monialaisen palvelutarpeen arviointiin ohjaaminen on tärkeää ja auttaa oikeiden palveluiden tarpeiden tunnistamisessa. Jatkovalmistelussa tulisi myös arvioida, miten hyvällä asiakastyöllä voidaan minimoida karenssiseuraamuksia. Soveltuvat työvoimapalvelut ovat keskeisessä asemassa, jotta kielteisiä etuusvaikutuksia ei aiheutuisi. Työryhmä pitää tärkeänä, että työvoimapalveluja ja työllisyyspalveluja voidaan räätälöidä heikommassa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille soveltuviksi.”

Samaan aikaan työ- ja elinkeinoministeriön arviointimuistiossa linjataan: ”Työ- ja elinkeinoministeriö ei tässä vaiheessa tee ehdotusta kokonaan uudesta työvoimapalvelusta. Voimassa oleva työvoimapalvelulainsäädäntö yhdistettynä kuntien yleisen toimialan nojalla tarjottaviin palveluihin mahdollistaa monipuolisten palvelukokonaisuuksien tarjoamisen myös enemmän tukea tarvitseville työttömille eikä valmistelun aikana ole sääntelyssä tunnistettu merkittäviä puutteita. Uudesta yksittäisestä palvelusta säätämisen sijaan ehdotetaan toimia, joilla olisi mahdollista parantaa heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työttömien työllistymistä ilman merkittävää uutta sääntelyä. Kehittämis ehdotukset kohdistuvat joihinkin olemassa oleviin palveluihin, viranomaisyhteistyöhön sekä sääntelyn tarkentamiseen joidenkin palvelujen osalta.”

Talentia katsoo, että mikäli kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen sosiaalipalveluna toteutetaan eikä työllisyyspalveluista reagoida sen kohderyhmän tarpeisiin, kuten työ- ja elinkeinoministeriön arviointimuistiossa esitetyistä kannanotoista sekä kehittämis ehdotusten keveydestä on havaittavissa, toteutuu erityistä tukea tarvitsevien työnhakijoiden väliin pudottaminen, joka tulee aiheuttamaan inhimillisen menetyksen lisäksi korkeita työttömyyden (mm. kuntien sakkomaksut), työttömyysetuuksien ja viimesijaisten etuuksien kustannuksia.

Työvoimaviranomaisen on tärkeää myös huomioida, että ilman selkeitä suoja mekanismeja sosiaalipalvelujen uudistuksen ja toimeentulotukilakiuudistuksen yhteisvaikutus ilman työllisyyspalvelujen uudistusta voi johtaa tilanteisiin, joissa kaikkein heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat joutuvat samanaikaisesti sekä etuus- että palvelujärjestelmän sanktioiden kohteiksi. Toimeentulotuen sanktiot perustuvat jatkossa ensisijaisesti siihen, miten asiakas kykenee toimimaan työvoimaviranomaisen edellyttämällä tavalla esimerkiksi karenssitilanteissa, vaikka hänen tosiasiallinen toimintakykynsä ja tuen tarpeensa edellyttäisivät ensisijaisesti sosiaalihuollon palveluja. Sosiaalihuollon palveluun osallistuminen ei kuitenkaan muodostaisi aktiiviajan kaltaista suojaavaa mekanismia toimeentulotuen perusosan alentamista vastaan, mikä lisää riskiä siitä, että asiakas joutuu samanaikaisesti työvoimapolitiittisten seuraamusten ja toimeentulotukilain mukaisten sanktioiden kohteeksi ilman realistista mahdollisuutta täyttää asetettuja velvoitteita. Tämä olisi ristiriidassa uudistusten keskeisten tavoitteiden – osallisuuden, toimintakyvyn ja syrjäytymisen ehkäisyn – kanssa. Uudistusten yhteensovittaminen on siksi välttämätöntä, jotta palvelujärjestelmä tukee asiakkaita eikä lisää köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Talentia toteaa, että TEM-hallinnonalan työllisyyspalveluissa sekä STM-hallinnonalan hyvinvointialueiden sosiaalihuollon työllistymistä edistävissä palveluissa on paljon

kehittämistarvetta. Jäsenkyselymme mukaan palvelut eivät nykyisellään vastaa riittävästi asiakkaiden tarpeita, joten sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen toteutuessa STM:n alatyöryhmän ehdotusten mukaisina tilanne voi muodostua kriittiseksi.

Sosiaalialan ammattilaiset korostavat työllisyyspalvelujen kehittämistarpeina:

- Yksilöllisyyden ja asiakaslähtöisyyden lisäämistä ("henkilökohtaista ohjausta massakäsittelyn sijaan, riittävä yksilöllisyys jokaisen asiakkaan kanssa auttaisi tunnistamaan yksilölliset voimavarat sekä henkilöt joilla on tarvetta tiiviimpään henkilökohtaiseen ohjaukseen")
- Byrokratian ja sanktiokulttuurin vähentämistä ("järjestelmä on itsensä työllistävä, ei asiakkaita palveleva, eivätkä sanktiot työllistä ketään")
- Palveluvalikoiman laajentamista ("väliinputoajia ovat osatyökykyiset, pitkäaikaistyöttömät, nuoret ilman työkokemusta, kielitaidottomat maahanmuuttajat ja yli 55-vuotiaat")
- Resurssien ja saavutettavuuden parantamista ("työntekijät vaihtuvat jatkuvasti, työvoimaviranomaisella on paljon katkosaikoja, jolloin heidän palvelunsa eivät ole käytettävissä")
- Eri ammattilaisten on keskusteltava enemmän keskenään ("asiakkaat putoavat palveluiden väliin, työvoimapalveluilla tulisi olla matalan kynnyksen verkostotyöskentelyä asiakkaan urapolun tavoitteiden saavuttamiseksi")

Keskeisenä kehittämiskohteena nousee esiin moniammatillinen yhteistyö. Lähtökohta on haastava, jota kuvaa nyt lausumisen kohteena oleva arviointiraportti, joka on tehty ainoastaan työllisyyspalvelujen näkökulmasta. Talentia ehdottaa, että TEM-arviointiraportin koonnut työryhmä ja muistion lausuntoaikana oman raporttinsa julkaissut STM:n palvelu-uudistustyöryhmän alatyöryhmä työskentelisivät vielä yhdessä tuottaakseen yhteisen näkemyksen, joka olisi kohderyhmä- ja asiakaslähtöinen. Näin lisättäisiin mahdollisuuksia saavuttaa yhteisiä tavoitteita ja toimintatapoja lainsäädännön optimaaliseksi uudistamiseksi – sikäli kun on tosiasiallisesti tarpeen, mutta ennen kaikkea moniammatillisen yhteistyön johtamiseksi yhdessä kentälle työllisyysalueiden ja hyvinvointialueiden toimintaan.

Lisäksi Talentian jäsenkyselyssä, eli sosiaalialan ammattilaisten yhteistyökokemuksessa ja sosiaalihuollon asiakkaiden tilanteiden huomioiden kautta, nousi esiin kysymys henkilöstön osaamisesta ja pysyvyydestä työllisyyspalveluissa. Vastaajat kannustavat kouluttamaan

työllisyyspalvelujen henkilöstöä ihmisten kohtaamistaidoissa, elämäntilanteiden ilmiöissä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen sisällössä.

Talentia ehdottaa, että työllisyyspalveluihin rekrytoidaan suunnitelmallisesti ja läpileikkaavasti lisää sosiaalialan ammattihenkilöitä kuten sosionomeja, kuntoutuksen ohjaajia ja sosiaalityöntekijöitä. Sosiaalialan ammattihenkilöillä on erinomainen osaaminen ja valmius omaksua ja ymmärtää työllisyystoimia säätelevä lainsäädäntö, työllisyyspalvelujen toimintatavat sekä kohderyhmät, tuoden lisäarvona sosiaalialan korkeakoulutuksen tuottaman sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asiantuntijuuden, palvelujärjestelmäymmärryksen ja kyvykkyyden monialaisen yhteistyöhön asiakaslähtöisesti. Tämä vastaisi käytännönläheisesti jokaiseen arviointiraportissa esitettyyn kehittämis ehdotukseen (1-5) sekä kokonaisvaltaisesti esiintuotuun tarpeeseen kehittää työllisyyspalveluja toimivallan puitteissa ilman sääntelyn merkittävää lisäämistä.

Ruuskanen Kristiina
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry